



Bir caminin yerine inşa edilmiş olan Mürsiye Katedrali

nı kullanmayıp “sâhibü'l-mezâlim” ve “zü'l-vizâreteyn” unvanlarıyla yetindi. İşbîliye Abbâdîleri'nin ünlü veziri İbn Ammâr el-Endelüsî, 471 (1078) yılında Mürsiye'yi ele geçirince Ebû Abdurrahman'ı Müntekidü'de (Monteagudo) hapsetti. Belensiye Âmirî Veziri Ebû Bekir b. Abdülazîz tarafından hapisten kurtarılan Ebû Abdurrahman, Belensiye'ye yerleşti. Burada Vezir Ebû Bekir'in ve onun ölümünün ardından oğlu Ebû Amr Osman'ın destek ve himayesini gördü, onlara danışmanlık yaptı. Daha sonra Belensiye'yi ele geçiren Zünnûnî hükümdarıyla da iyi geçindi. 487'de (1094) El Cid (Sid) Rodrigo Diaz de Vivar'ın Belensiye'yi işgal etmesi üzerine buradan ayrıldı. Ardından Murâbitlar şehre hâkim olunca tekrar Belensiye'ye döndü. Bu devirde Yûsuf b. Tâşfîn'i destekledi ve ordusunda savaştı. Sonraki yıllarını itikâfta geçiren Ebû Abdurrahman 507'de (1113) Belensiye'de öldü ve Mürsiye'ye götürülüp orada defnedildi. Ebû Abdurrahman da babası gibi dönemin büyük âlim ve edebiyatçılarındandır. İbn Bessâm *ez-Zahîre*'sinde ona müstakil bir bölüm ayırmış, risâlelerini *Silkü'l-cevâhir min nevâdiri ve tersîli İbn Tâhir* adıyla derlemiştir. Sarayında birçok şair ve âlimin toplandığı kaydedilmektedir.

Tâhirîler, Murâbitlar'ın çöküşü sırasında ikinci defa tarih sahnesine çıktılar. Bu dönemde Mürsiye halkı, yönetimlerinden çok memnun olduğu için Tâhirîler'den Ebû Abdurrahman Muhammed b. Ahmed b. Abdurrahman b. Tâhir'e biat etti (540/1145). Bağımsızlığını ilân eden Ebû Abdurrahman'ın hâkimiyeti sadece elli gün sürdü. Endülüs'ün doğusunda istiklâlini ilân eden İbn İyâz, Mürsiye'yi ele geçirdi. Mürsiye ve Kurtuba'da (Cordoba) fıkıh tah-

sil etmiş olan Ebû Abdurrahman, bunun üzerine kendini tamamen ilme verip daha ziyade kelâm ve felsefeyle meşgul oldu. Muvahhidler'in kurucusu İbn Tûmert'in tevhid anlayışını benimsedi. Onun öncülüğünde Kuzey Afrika'da Murâbitlar'a karşı başlatılan Muvahhidler hareketini destekledi. İbn Tûmert'in görüşleri çerçevesinde kaleme aldığı *el-Kâfiye fî berâhîni'l-İmâmî'l-Mehdî rağıyallâhu te'âlâ 'anhû 'aklen ve naklen* adlı risâlesini Muvahhid halifesine sunmak ve onun başşehirinde ölmek için Merakeş'e gitti ve orada vefat etti (574/1178-79). Meşhur müfessir İbn Atiyye'nin kızı Emetürrahmân'la evlenen Ebû Abdurrahman'ın bu hanımından doğan oğlu da kendisi gibi fakih ve şairdir.

Tâhirîler devrinde Mürsiye her alanda gelişme göstermiştir. Endülüs'ün önemli tarım merkezlerinden olan şehir meyve bahçelerinin çokluğu bakımından İşbîliye'ye (Sevilla) benzetilmiştir. Tâhirî emirleri sayesinde Mürsiye bir ilim merkezi olma özelliğini bu dönemde de sürdürmüştür. Kıraat alanında Ebû'l-Asbağ İsâ b. Abdurrahman es-Sâlimî el-Mukrî, fıkıhta Ebû'l-Kâsım Ahmed b. İbrâhim İbn Ebû Leylâ, Ebû Bekir Hasan b. Ali et-Tâî, Ebû Bekir Muhammed b. Abdullah el-Huşenî, dil ve edebiyatta İbn Sîde, İbnü't-Teyyânî olarak da bilinen Temmâm b. Gâlib bu dönemde yaşayan Mürsiye kökenli ilim adamlarının önde gelenleridir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Faradî, *Târîhu 'ulemâ'i'l-Endelüs* (nşr. İbrâhim el-Ebyârî), Beyrut 1404/1984, II, 765-766; Feth b. Hâkân el-Kaysî, *Kalâ'idü'l-işkiyân* (nşr. Hüseyin Yûsuf Haryûş), Zerkâ 1409/1989, s. 170-206; İbn Bessâm eş-Şenterînî, *ez-Zahîre fî mehâsinî ehli'l-Cezîre* (nşr. Sâlim Mustafa el-Bedrî), Beyrut 1998, I/3, s. 44-103, 240; İbnü'l-Kattân el-Merrâkûşî, *Naẓmü'l-cümân* (nşr. Mahmûd Ali Mekki), Beyrut 1410/1990, s. 101-122 vd.; İbnü'l-Ebbâr, *el-Hulletü's-siyerâ* (nşr. Hüseyin Münis), Kahire 1985, II, 116-127; İbnü'l-Hatîb, *Târîhu İsbâniyyeti'l-İslâmiyye: A'mâlü'l-a'lâm* (nşr. E. Lévi-Provençal), Beyrut 1956, s. 159-162, 201-203; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'târ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1984, s. 539-540; M. Abdullah İnân, *Düvelü't-tavâ'if*, Kahire 1997, s. 174-186; a.mlf., *el-Âşârü'l-Endelüsiyyetü'l-bâkiye*, Kahire 1997, s. 99-102; Lütfi Şeyban, *Reconquista: Endülüs'te Müslüman-Hristiyan İlişkileri*, İstanbul 2003, s. 106, 145, 222, 293; a.mlf., “A Typical Portrait of the ‘Reconquista’ Age: Al-Vizir Abu Bakr Ibn Ammar (422/1031-477/1085)”, *Ozean Journal of Social Sciences*, II/1 (2009), s. 29-41; E. Lévi-Provençal, “Mürsiye”, *İA*, VIII, 810-812; Manuela Marín, “Tâhirids”, *IEP* (Ing.), X, 105-106; Ahmed Bedr, “et-Tâhiriyyün fî'l-Endelüs”, *el-Mevsû'atü'l-Arabiyye*, Dimaşk 2005, XII, 447-449; Mehmet Özdemir, “Mülûkü't-tavâif”, *DİA*, XXXI, 554-556; a.mlf., “Mürsiye”, *a.e.*, XXXII, 56-58.



LÜTFİ ŞEYBAN

TÂHİRİLER (بنو طاهر)

Yemen'de Resûliler'den sonra
1454-1517 yılları arasında
hüküm süren
Sünnî bir hânedan.

Adını devleti birlikte kuran Ali ve Âmir kardeşlerin babası olan Tâhir b. Maûda'dan alır. Hânedanın etnik kökeni bilinmemektedir. Benî Ümeyye'ye (Emevîler) veya Kureys'in başka bir koluna mensup bulundukları söylenmekle birlikte bu rivayet teyit edilememektedir. Hânedanın nesebi hakkında bilgi veren kaynaklarda Yemen'e ne zaman ve nasıl geldiklerinden bahsedilmez. Ancak ailenin Yemen asıllı olduğu görüşü yaygındır. Rada' (Ruda') bölgesinin güney kısmında bulunan Cûben ve Mikrâne şehirlerinde yaşayan aile hakkındaki ilk bilgiler bu hânedanın Resûliler'in hizmetine giriş tarihi olan IX. (XV.) yüzyılın başlarına aittir. Buna göre Şâfiî mezhebini benimseyen Tâhirîler bölgede nüfuz sahibi kabile liderleri ve âlimleriyle ünlü geniş bir ailedir.

Tâhirî ailesinin liderleri, Resûliler'in son büyük sultanı el-Melikü'n-Nâsir Ahmed'in (1400-1424) çağdaşı olan Maûda b. Tâcedin'den itibaren Resûliler'le irtibat kurdular. Nitekim Tâhir b. Maûda, 818 (1415) yılında huzuruna çıktığı el-Melikü'n-Nâsir Ahmed tarafından iltifatla karşılandı ve Zimâr'ın güneyini almaya çalışan Zeydî imama karşı yürütülen mücadelenin başına getirildi. 835'te (1431) Resûlî Sultanı el-Melikü'z-Zâhir Yahyâ'nın Tâhir b. Maûda'nın kızı ile evlenmesinden sonra Tâhirîler'in Resûliler'le olan ilişkileri daha da sağlamlaştı ve yönetimde nüfuzları artmaya başladı (M. Abdülâl Ahmed, s. 249). Bulundukları bölgedeki şehirlerin ve ardından Aden'in valilikleri onlara verildi. el-Melikü'n-Nâsir Ahmed'in vefatından ardından başlayan taht mücadelesi ve Resûliler'in küçük hânedanlara bölünmesi Tâhirîler'e iktidar yolunu açtı. Bu sırada Tâhir'in iki oğlu Ali ve Âmir, Sultan el-Melikü'l-Muzaffer II. Yûsuf ile ona karşı isyan ederek sultanlığını ilân eden el-Melikü'l-Mes'ûd arasındaki mücadelede büyük rol oynadı. Aden, Lehic ve Taiz'de el-Melikü'l-Mes'ûd'un ordularına karşı savaştılar. 847'de (1443) onun ordusunu yenip Lehic'i aldılar. el-Melikü'l-Müeyyed Hüseyin'in taht iddiasına kalkışması Resûlî hânedanı içindeki mücadeleleri şiddetlendirdi ve askerler arasında büyük ihtilâflar ortaya çıktı. Resûliler'in sonunun yaklaştığını gören Ali ve Âmir kar-

deşler saltanatı ellerine geçirmek amacıyla harekete geçtiler ve Aden'i el-Melikü'l-Mes'ûd'dan almak için hazırlık yaptılar. 858 (1454) yılı başlarında Lehic'e saldıran el-Melikü'l-Mes'ûd, Aden'deki iki büyük kabile arasında çıkan karışıklıklar yüzünden geri dönmek zorunda kaldı. Bunun ardından Ali ve Âmir kardeşler Aden halkından Benî Ahmed'in yardımıyla Aden'i kuşattılar ve kendilerine karşı duramayacağını anlayan el-Melikü'l-Mes'ûd'un terketmek zorunda kaldığı Aden'i ele geçirdiler (Receb 858 / Temmuz 1454). Kuşatma esnasında şehre girmeyi başaran el-Melikü'l-Müeyyed'i esir almakla birlikte ona karşı iyi davrandılar ve bir süre sonra oradan ayrılmasına izin verdiler. Zebîd'e çekilen el-Melikü'l-Mes'ûd, şevval ayı sonlarında (Ekim 1454) saltanatı bıraktığını açıklayıp Mekke'ye gitmek için şehirden ayrıldı.

Tâhirî liderleri, Resûlîler'in içinde bulunduğu durumdan faydalanıp onların idaresindeki diğer şehirleri ele geçirmeye başladılar. el-Melikü'l-Mes'ûd'un Zebîd'den ayrılmasının ardından önce Taiz'i hâkimiyetleri altına aldılar, daha sonra şehrin ileri gelenleri tarafından davet edildikleri Zebîd'e yöneildiler ve şehri ele geçirdiler (859/1455). Zebîd'de hutbe el-Melikü'z-Zâfir unvanını alan küçük kardeş I. Âmir adına okundu ve onun adına sikke kestirildi (İbnü'd-Deyba', *Buğyetü'l-müstefid*, s. 124). 864 (1459) yılından itibaren hutbe el-Melikü'l-Mücâhid unvanı verilen Ali adına okunmaya ve sikkeler onun adına kesilmeye başlandı. Kaynaklarda emirliğe önce küçük kardeş Âmir'in getirilmesinin sebeplerinden bahsedilmemişse de bu uygulama Âmir'in devletin kuruluşunda daha önemli bir rol üstlenmesiyle ilgili olmalıdır (M. Abdülâl Ahmed, s. 258).

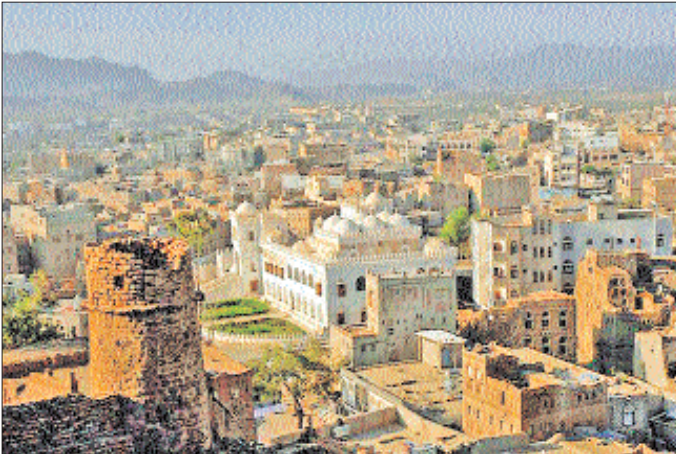
Resûlîler'in çöküş yıllarında bağımsızlığı ilân eden Şihr Emîri Ebû Dücâne'nin

Aden'e saldırması yüzünden başlayan mücadeleden Şihr itaat altına alındı (863/1459). Üç yıl sonra Ebû Dücâne'nin kardeşi Şihr'i ele geçince el-Melikü'z-Zâfir I. Âmir onun üzerine yürüyerek şehri geri aldı. Öte yandan Tâhirîler, hânedanın kuruluşundan itibaren komşuları Zeydî imamlarıyla mücadele etmek zorunda kaldılar. 865'te (1460) I. Âmir'in kumandasında Zeydîler'in elinden Zimâr'ı alan Tâhirî kuvvetleri ardından San'a'ya yöneildiler. Ancak San'a civarında yapılan savaşta I. Âmir öldürüldü ve ordusu yenilgiye uğradı (8 Zilkade 870 / 22 Haziran 1466). Bundan sonra idareyi el-Melikü'l-Mücâhid Ali yürüttü. el-Melikü'l-Mücâhid Ali döneminde güçlerini daha da arttıran Tâhirîler, Tihâme bölgesinde yaşayan kabilelerin çoğunu egemenlikleri altına aldılar. Ancak Zeydîler'le savaşa girmekten çekinen Ali saltanatı süresince daha çok isyanlarla uğraştı. Başta Taiz'deki büyük medrese olmak üzere pek çok eser inşa ettirdi ve 10 Rebîülâhîr 883'te (11 Temmuz 1478) vefat etti.

el-Melikü'l-Mücâhid'in yerine veliaht tayin ettiği yeğeni el-Melikü'l-Mansûr Abdülvehhâb b. Dâvûd geçti. Ancak I. Âmir'in oğulları ona karşı çıktılar. Önce Yûsuf b. Âmir isyan ederek Zebîd'i ele geçirdi. Bunun üzerine hazineyi Aden'den Mikrâne'ye taşıyan Abdülvehhâb, Zebîd'e yürüyüp Yûsuf'un teslim olmasını sağladı (883/1478). Daha sonra isyan eden kardeşi İbrâhîm b. Âmir de tutuklanıp hapse atıldı (891/1486). Zebîd, Mikrâne ve Cüben'de medreseler yaptıran Abdülvehhâb, Cüben'de öldü ve orada defnedildi (894/1489). Abdülvehhâb'ın ardından oğlu Selâhaddin Âmir'e biat edildi. el-Melikü'z-Zâfir unvanını alan II. Âmir döneminde I. Âmir'in diğer oğulları Ömer, Muhammed ve Abdullah isyan edip Cüben şehrini yağmaladı ve kalesini ele geçirdi. Büyük bir orduyla üzer-

lerine giden II. Âmir, Cüben Kalesi'ni iki ay boyunca kuşatma altında tuttu. İsyanı kardeşlerin teslim olmayı kabul etmesiyle kuşatmayı kaldırdı. Ancak kısa bir süre sonra antlaşmayı bozan kardeşlerden Muhammed b. Âmir, Taiz'e saldırdıysa da Taiz halkının güçlü direnişi karşısında maksadına ulaşamadı. Ardından II. Âmir onu ağır bir yenilgiye uğrattı (Ramazan 894 / Ağustos 1489). Daha sonra bu defa hânedan mensuplarından Abdülbâkî b. Muhammed b. Tâhirî ayaklanıp Aden'e saldırdı. Fakat sultanın amcasının oğlu olan Aden Valisi Muhammed b. Abdülmelik b. Dâvûd karşısında yenilip geri çekildi (a.g.e., s. 274-276). I. Âmir'in oğullarının tahtı ele geçirme gayretleri devam etti. Bazı kaleleri ellerine geçirerek yönetimi uzun süre uğraştırdılar. Bunlardan sultanı en çok uğraştıran Abdullah b. Âmir oldu. Nihayet kendisine eman verip teslim olmasını sağlayan II. Âmir onu Rada'da hapsedti ve Abdullah Şevval 907'de (Nisan 1502) hapis-hanede öldü. Böylece hânedan mensuplarının taht kavgaları sona erdi ve kabilelerin çoğu Tâhirîler'e boyun eğdi. Ardından Tâhirîler, San'a'yı ve kuzeyinde bulunan birçok şehir ve kaleyi de alarak Yemen'in büyük bir kısmına hâkim oldular.

Öte yandan Portekizliler'in Hint Okyanusu'nda ve Kızıldeniz'de görünmesi de II. Âmir döneminde başladı. II. Âmir, Memlük Sultanı Kansu Gavri'ye başvurup Kızıldeniz limanlarına saldırmakta olan Portekizliler'e karşı yardım istedi. Kansu Gavri tarafından gönderilen Memlük donanması Kızıldeniz'deki Kemerân adasına yerleşti (921/1515). Ancak donanma kumandanı Hüseyin Bey'in Tâhirî sultanından erzak talebinde bulunmasıyla iki taraf arasında ilişkiler bozuldu. II. Âmir'in Kansu Gavri'ye verdiği sözden dönüp Memlük donanmasının âcil ihtiyacı olan erzak ve malî yardım teklifini geri çevirmesi üzerine Memlükler Tâhirîler'e savaş açtı. Tâhirî sultanının aleyhine dönen Yemen kabileleri ve Zeydîler de Memlükler'i destekledi. İki taraf arasında Şevval 922'de (Kasım 1516) Zebîd yakınlarında yapılan savaşta Tâhirî ordusu ağır bir yenilgiye uğradı. Zebîd ele geçirildi ve San'a yakınında meydana gelen savaşta el-Melikü'z-Zâfir II. Âmir öldürüldü (23 Rebîülevvel 923 / 15 Nisan 1517). Tâhirî ülkesinin büyük kısmı ve Mikrâne'de bulunan beytûlmâl Memlükler'in eline geçti. Böylece Tâhirîler hânedanına son verildi. Hânedan mensuplarından bazılarının Mikrâne, Taiz ve Aden gibi merkezlerde devleti yeniden kurma teşebbüsleri neti-



II. Âmir'in Rada' şehrinde yaptırdığı Âmiriyye Medresesi'nin kaleden görünüşü

cesiz kaldı. Mikrâne'de II. Âmir'in oğlu Ahmed'e biat edildi. Ahmed'in ölümünden sonra (924/1518) hânedan mensupları arasında taht kavgaları başladı ve pek çok çatışma oldu. Hânedan mensuplarının en etkili, 927'de (1521) Aden'de yönetimi eline geçiren Aden Tâhirî liderlerinin sonuncusu Âmir b. Dâvûd oldu. Ancak bölgedeki önemli gelişmeler onun da tahtını kaybetmesine yol açtı. Sahip olduğu stratejik ve ticarî mevki dolayısıyla Aden, Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'nda faaliyet gösteren Portekizliler'e karşı girişilecek mücadeleler için önemli bir üs durumundaydı ve XVI. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin güney siyaseti içine girmişti. Hadım Süleyman Paşa kumandasındaki Osmanlı donanması, Âmir b. Dâvûd'un Portekizliler'e karşı yardım teklifini reddetmesi üzerine 3 Ağustos 1538'de Aden'e girdi. Bu sırada Süleyman Paşa, bir süre önce Osmanlı padişahı adına sikke kestirdiği halde sonradan bağımsız hareket eden, hatta Portekizliler'e temayül gösteren (ÂA, XI, 195) Âmir b. Dâvûd'u idam ettirdi ve şehrin idaresine Mısır ümerâsından Behram Bey'i getirdi.

Genellikle iç çatışmalar ve Zeydîler'le mücadeleyle uğraşan Tâhirî sultanları ticarî ve kültürel faaliyetlere önem vermişlerdir. Şâfiî mezhebine bağlı olan Tâhirîler bu mezhebe ait bazı fıkıh kitaplarını ilk defa Yemen'e getiren hânedan olmuştur. Onların zamanında Zebîd, Aşağı Yemen'deki başlıca Şâfiî merkezlerinden biriydi. Tâhirîler Aden körfezinde deniz ticaretine önem vererek özellikle Aden-Cidde arasındaki deniz ticaretini geliştirmişlerdir. Resûlîler kadar olmamakla birlikte mimari alanda da önemli eserler inşa ettirmişlerdir. Bunların en meşhuru 910 (1504) yılında Rada' şehrinde II. Âmir tarafından yaptırılan Âmiriyye Medresesi'dir. Beyaz renkteki dış cephesiyle inci gibi parlayan medrese günümüze ulaşmıştır. Rada' bölgesinde uzun süre başşehir olarak kullanılan Mikrâne'yi kuran Tâhirî sultanları Mikrâne, Aden, Taiz, Cüben, Zebîd gibi şehirlerde başta cami ve medreseler olmak üzere mimari eserler yaptırmışlardır. Aynı zamanda hadis âlimi, fakih ve şair olan İbnü'd-Deyba' dönemin en önemli tarihçisidir. İbnü'd-Deyba', Tâhirîler döneminin en önemli kaynakları sayılan *Buğyetü'l-müstefid fi ahbâri (târihi) medîneti Zebîd* ve ona zeyil olarak *el-Fazlû'l-mezîd 'alâ Buğyeti'l-müstefid* gibi eserler kaleme almıştır.

TÂHİRİ HÜKÜMDARLARI LİSTESİ

el-Melik'ü'z-Zâfir I. Âmir b. Tâhir	858 (1454)
el-Melik'ül-Mücâhid Ali b. Tâhir	864 (1459)-870 (1466)
el-Melik'ül-Mansûr Abdülvehhâb b. Dâvûd	883 (1478)
el-Melik'ü'z-Zâfir II. Âmir b. Abdülvehhâb	894-923 (1489-1517)

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'd-Deyba', *Buğyetü'l-müstefid* (nşr. Abdülâh Muhammed el-Habeşî), Beyrut-San'a 1979, s. 121-217; a.mlf., *el-Fazlû'l-mezîd 'alâ Buğyeti'l-müstefid fi ahbâri medîneti Zebîd* (nşr. Yûsuf Şûlhud), Beyrut 1983; Yahyâ b. Hüseyin es-San'ânî, *Gâyetü'l-emânî fi ahbâri'l-ku'ri'l-Yemânî* (nşr. Saîd Abdülfettâh Âşûr), Kahire 1388/1968, s. 548, 558, 563, 586-610, 614, 617, 642, 645-654, 660, 684; Ahmed Hüseyin Şerefeddin, *el-Yemen 'abre't-târih*, Âbidin 1384/1964, s. 227-241; M. Abdülâl Ahmed, *Benû Resûl ve Benû Tâhir ve 'alâkâtü'l-Yemen el-hâriciyye fi 'ahdihimâ*, İskenderiye 1980; Muhammed b. Ahmed el-Akilî, *Târihu'l-mihlâfi's-Süleymânî*, Riyad 1402/1982, I, 252-259; Hulûsi Yavuz, *Kâbe ve Haremeyn İçin Yemen'de Osmanlı Hâkimiyeti: 1517-1571*, İstanbul 1984, s. 39-46; M. Yahyâ el-Haddâd, *et-Târihu'l-'âm li'l-Yemen*, Beyrut 1407/1986, IV, 5-22; C. E. Bosworth, *The New Islamic Dynasties*, Edinburgh 2004, s. 110; G. R. Smith, "The Tâhirids Sultans of the Yemen (858-923/1454-1517) and their Historian Ibn al-Dayba", *JSS*, XXIX/1 (1984), s. 141-154; a.mlf., "Tâhirids", *EP* (İng.), X, 106; N. A. Koenig, "Âmir", *ÂA*, I, 406-407; Şerafettin Turan, "Süleyman Paşa (Hadım)", a.e., XI, 195; Eymen Fuâd Seyyid, "İbnü'd-Deyba'", *DİA*, XXI, 13; Abdurrahman el-Baytâr, "Benû Tâhir", *el-Mevsû'atü'l-'Arabiyye*, Dimaşk 2005, XII, 446-447.



MEHMET SALİH ARI

TÂHİRÜLMEVLÎ

(1877-1951)

Edebiyat tarihçisi, yazar ve şair.

5 Ramazan 1294 (13 Eylül 1877) tarihinde İstanbul Taşkasap'ta (Fındıkzade) doğdu. Asıl adı Mehmed Tâhir'dir. Babası hademe-i hâssa başçavuşlarından Mustafa Saffet Bey olup baba tarafından büyük dedesi Hattat Mehmed Tâhir Efendi Mevlî dervişiydi. Annesi Emine Emsal Hanım'dır. Tâhirülmevlî tahsilini Gülhane Askerî Rüşdiyesi ve Menşe-i Küttâb-ı Askerî'de tamamladı. Bâb-ı Seraskerî'de mülâzım olarak göreve başladı (1892). Bu arada Filibeli Râsim Efendi ve Mehmed Esad Dede'nin derslerine devam ederek mesnevîhanlık icâzetnâmesi aldı (1893). Esad Dede'nin aracılığıyla Mehmed Celâleddin Dede'ye intisap etti. Esad Dede ile yaptığı hac yolculuğu sırasında Kahire, Mekke ve Medine'de ilim ve tasavvuf ehlinin sohbetlerine katıldı. Mekke Şeyhülmeşâyih

Ahmed er-Rifâî kendisine Kâdirî ve Rifâî tarikatlarından icâzetnâme verdi. Hac dönüşünde Yenikapı Semâzenbaşısı Karamanlı Hâlid Dede'den semâ çıkardı ve dönemin en iyi semâzenleri arasında yer aldı. Memuriyetten istifa ederek 1001 günlük çileye girdi (1896-1898). Ardından Tâhir Dede Kütüphanesi'ni kurup (1899) kitap yayımına başladı. Haftalık bir dergi çıkarma başvurusu geri çevrilince yayımına ara verilen *Resimli Gazete*'yi yeniden çıkarmak üzere Karabet'le anlaştı. Ancak gazetenin ilk sayısının hemen ardından bir ittihâd-ı Mevlî komitesi oluşturmak amacıyla gazete çıkardığına dair jurnal yüzünden yayımına yasak getirildi; kitap yayım izni de durduruldu. Dükkânını kapatarak Nâzime Sultan'ın Ortaköy'deki yalısına vekilharç sıfatıyla girdi. Dört yıl boyunca matbuatla alâkasını kestiği halde dostlarının ısrarıyla *Dîvançe-i Tâhirî*'ni neşretti. Şubat 1904'te Orman ve Ziraat Nezâreti'nde tekrar memuriyete başladı. Burada Mehmed Âkif'le tanışıp dost oldu. Burhân-ı Terakî ve Rehnûmâ-yı Füyûzât mekteplerinde Farsça ve İslâm tarihi dersleri okuttu. 1909'da Dârüşşafaka'ya edebiyat ve usûl-i tahrîr muallimi tayin edildi. Başarısızlıkla sonuçlanan bir gazete (*Rehber-i Vatan*) çıkarma teşebbüsünden sonra *Nekregû'*nun başmuharrirliğine getirildi. Tâhir Saffet imzasıyla istibdadı ve hafiye teşkilâtını hicveden yazılar yazdı. Henüz İstanbul'daki şubesi açılmadan girdiği İttihat ve Terakî Cemiyeti'nden 31 Mart olaylarından kısa bir süre önce ayrıldı. *Beyânülhak*, *Sirât-ı Müstakim* ve *Sebilürreşâd*'da İslâm tarihine ve günlük meselelere dair yazıları yayımlandı. Şeyh Galib hakkında Şehabeddin Süleyman'la giriştiği bir kalem tartışmasıyla dikkat çekti (1912).

Mehmed Esad Dede'nin ölümü üzerine (1911) kendisine Kasımpaşa Mevlîhâne-si mesnevîhanlığı teklif edildiyse de hocasına duyduğu saygı sebebiyle meşguliyetini öne sürerek onun makamına geçmek istemedi. 1914'te kurulan Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye medreselerinde müderrisliğe getirildi ve İslâm tarihiyle İslâm medeniyeti dersleri okuttu. Ali Ekrem'in (Bolayır) başkanlığında kurulan Tedkikât-ı Lisâniyye Heyeti'ne üye oldu (30 Mart 1918). Büyük Fatih yangınında Taşkasap'taki eviyle birlikte kütüphanesi ve telifleri yandı. Altı ay kadar Maliye Nezâreti'nde çalışıp tekrar Orman ve Ziraat Nezâreti'nde görev aldı (28 Nisan 1920). Medrese dersleri Medrese-tü'l-kudât'taki kitâbet-i resmîye muallimliğiyle devam etti (1919-1924). İskilipli Mehmed Âtîf Efendi'nin kurduğu Cem'iyet-i